

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika
Armed Forces Academy of General Milan Rastislav Štefánik

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV
z medzinárodnej vedeckej konferencie

**Proceedings of the International Conference
on National and International Security**

21st - 22nd October 2021 • Liptovský Mikuláš • Slovakia

22. 10. 2021

08:30 – 08:40 Otvorenie konferencie / Conference opening

08:40 – 10:20 **Blok I:** **Aktuálne otázky vývoja bezpečnostného prostredia**
Current issues of security environment development

Konferenčná miestnosť / conference room Moderator: **Pavel BUČKA**

Klára S. KECSKEMÉTHY National University of Public Service Budapest	NATO's Global Partnerships, challenges and interests
Maroš CUNÍK Analytický útvar MO SR	Impact of the Belarusian Presidential Election and Its Aftermath on Regional Security
Éva REMEK National University of Public Service Budapest	Theory and practice: rethinking the European security
Mariusz WOJCISZKO Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie	Defence preparations in the non-military system. Basic issues.
Dušan FISCHER Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK	The need for Anthropology in the Time of Crisis
Tibor FARKAS National University of Public Service Budapest	Military Leadership culture in the Hungarian defence role
Tomáš LALKOVIČ Masarykova Univerzita, Brno	Siege: a conceptual analysis

10.20 - 10.40 **Prestávka / break**

10:40 – 12:10 **Blok II:** **Bezpečnostná teória/ Security theory**

Konferenčná miestnosť/ conference room Moderator: **Peter SPILÝ**

Daniel BREZINA Akadémia ozbrojených síl Liptovský Mikuláš	Problematika organizovania, zabezpečovania a vykonávania evakuácie
Antonín NOVOTNÝ Centrum bezpečnostných a vojenskostrategických štúdií, Univerzita obrany Brno	Iniciatíva Európskej Unie PESCO – jak dál?
Rudolf PÁSTOR Akadémia ozbrojených síl Liptovský Mikuláš	Skúsenosti z poskytovania podpory zo strany hostiteľskej krajiny v OS SR
Samuel ŽILINČÍK Masarykova Univerzita, Brno	Emócie a vojenská stratégia: príklad úžasu
Lukáš JAKABOVIČ Filozofická fakulta UPJŠ, Katedra politológie	Rola kontraktorov v súčasnosti
Richard STOJAR Centrum bezpečnostných a vojenskostrategických štúdií, Univerzita obrany Brno	Bezpilotní a robotické prostriedky a jejich nasazení v konfliktech vysoké intenzity
Radoslav IVANČÍK Akadémia Policajného zboru Bratislava	Základné teoretické a terminologické východiská skúmania problematiky dezinformácií

12:10 – 12:25

Ukončenie konferencie/ Ending a conference

Za obsah a spôsob vystúpení zodpovedajú v plnom rozsahu autori.

The content and the way of the performance are in the responsibility of the authors.

OBSAH

Ľubica BARIČIČOVÁ APLIKAČNÉ OSOBITOSTI REALIZÁCIE VNÚTORNEJ BEZPEČNOSTI V PODMIENKACH PZ APPLICATION CHARACTERISTICS OF THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL SECURITY IN TERMS OF THE POLICE FORCE	12
Vivien BAZSÓ-VIGH RUSSIA'S DEMONSTRATION OF STRENGTH AND MILITARY PRESENCE IN THE ARCTIC	26
Zuzana BEŇOVÁ LEGITIMITA VOJENSKEJ INTERVENČIE DO JUHOSLÁVIE Z POHĽADU MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA VEREJNÉHO LEGITIMACY OF MILITARY INTERVENTION TO YUGOSLAVIA IN INTERNATIONAL PUBLIC LAW	33
Daniel BREZINA PROBLEMATIKA ZABEZPEČOVANIA, ORGANIZOVANIA A VYKONÁVANIA EVAKUÁCIE ISSUE OF SECURING, ORGANISING AND CARRYING OUT OF EVACUATION	42
Pavel BUČKA, Ivan BYSTRIANSKÝ VEDECKÉ PREDVÍDANIE V PROCESE ROZHODOVANIA PRI VEDENÍ VOJENSKEJ OPERÁCIE SCIENTIFIC PREDICTIONS IN THE DECISION-MAKING PROCESS OF THE MILITARY OPERATION	52
Maroš CUNÍK IMPACT OF THE BELARUSIAN PRESIDENTIAL ELECTION AND ITS AFTERMATH ON REGIONAL SECURITY	65
Dominika ČERNÁKOVÁ NEGATÍVNE DOPADY DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJA AKO DETERMINUJÚCEHO Činiteľa BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA NA OZBROJENÉ SILY SR NEGATIVE IMPACT OF DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT AS A DETERMINING FACTOR OF THE SECURITY ENVIRONMENT ON THE ARMED FORCES OF SLOVAK REPUBLIC	75
Miriám DROPOVÁ EXTRÉMIZMUS VO VZŤAHU K POSLANCOM NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY EXTREMISM IN RELATION TO THE MEMBERS OF THE NATIONAL COUNCIL OF THE SLOVAK REPUBLIC	86

Anna ĎURFINA SURVIVAL INSTINCT – NEW PARADIGM IN THE DEVELOPMENT OF THE ASYMMETRIC CONFLICT THEORY?	93
Dušan FISCHER THE NEED FOR ANTHROPOLOGY IN THE TIME OF CRISIS	104
Viera FRIANOVÁ VÝZNAM EXISTENCIE A ĎALŠIEHO ROZVOJA DOMÁCEHO OBRANNÉHO PRIEMYSLU PRE EKONOMIKU, OBRANU A BEZPEČNOSŤ ŠTÁTU IMPORTANCE OF THE EXISTENCE AND FURTHER DEVELOPMENT OF THE DOMESTIC DEFENSE INDUSTRY FOR THE ECONOMY, DEFENSE AND STATE SECURITY	109
Marek HARGAŠ RUSKO A BEZPEČNOSTNÁ SITUÁCIA V ARKTÍDE RUSSIA AND SECURITY SITUATION IN ARCTIC	119
Alexander HUGYÁR O POTREBE ARMÁDY EURÓPSKEJ ÚNIE ABOUT EUROPEAN UNION NEED OF ARMY	126
Alexander HUGYÁR TOK INFORMÁCIÍ EOD V OBRAZE ŠTANDARDIZAČNÝCH DOKUMENTOV NATO EOD FLOW OF INFORMATION IN THE LIGHT OF NATO STANDARDS	141
Radoslav IVANČÍK ALIANČNÝ CIEĽ: VÝDAVKY NA OBRANU VO VÝŠKE 2 % HDP. NASTAL ČAS NA ZMENU TEJTO METRIKY? ALLIANCE TARGET: DEFENCE SPENDING OF 2% OF GDP. TIME TO CHANGE THIS METRIC?	157
Radoslav IVANČÍK ZÁKLADNÉ TEORETICKÉ A TERMINOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANIA PROBLEMATIKY DEZINFORMÁCIÍ BASIC THEORETICAL AND TERMINOLOGICAL BACKGROUND OF RESEARCH INTO THE ISSUE OF DISINFORMATION	165
Lukáš JAKABOVIČ ROLA KONTRAKTOROV V SÚČASNOSTI CONTEMPORARY ROLE OF PRIVATE MILITARY CONTRACTORS	173
Matej JANČOŠEK SOCIOLÓGIA VOJNY A JEJ VYBRANÉ MECHANIZMY SOCIOLOGY OF WAR AND ITS SELECTED MECHANISMS	191

ZÁKLADNÉ TEORETICKÉ A TERMINOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANIA PROBLEMATIKY DEZINFORMÁCIÍ¹

BASIC THEORETICAL AND TERMINOLOGICAL BACKGROUND OF RESEARCH INTO THE ISSUE OF DISINFORMATION

Radoslav IVANČÍK

ABSTRACT

With the dynamic onset of new media, the rapid development and massive use of information and communication technologies, systems and means, another new range of possibilities has emerged, such as disseminating, sharing, but also searching for information and news. At the same time, however, a new range of options has emerged for disseminating misleading and information – disinformation – in order to influence people's actions. The spread of disinformation thus represents an extremely dangerous threat today, which can have very adverse consequences for individuals, organizations, and society as a whole. Therefore, the aim of the author of the paper is to point out the danger of spreading disinformation and through a theoretical and terminological definition of the term disinformation to contribute to increasing education in this area.

Keywords: disinformation, information, internet, social networks

ÚVOD

Jedným z moderných výtvarných, ktoré priniesol dynamický vývoj ľudskej civilizácie v posledných desaťročiach a ktorý charakterizuje náš súčasný životný štýl, je mobilný telefón. Inteligentné zariadenie, bez ktorého si už náš bežný život ani nevieme predstaviť. Pravdepodobne si narýchlo ani nedokážeme spomenúť na osobu, ktorá by ho nevlastnila. Ide totiž o produkt z oblasti moderných informačných a komunikačných technológií, ktorý nám umožňuje byť v kontakte s kýmkoľvek chceme, takmer kedykoľvek a kdekoľvek na svete, a ktorý nám ponúka množstvo rôznych možností a funkcií. Prirodzene, oveľa viac vnímame pozitíva spojené s jeho využívaním. Menej si už uvedomujeme, aký naozaj chytrý, náš mobilný telefón vlastne je, čo všetko o nás vie a čo všetko sa s informáciami², ktoré ním prejdú, deje, ako sa využívajú, či ako sa v niektorých prípadoch doslova zneužívajú. Navyše, v posledných rokoch, ako uvádza Kuchtová (2018, s. 90), prichádza na trh okrem mobilných telefónov neuveriteľné množstvo ďalších technických a technologických novinek a inteligentných zariadení, ktoré je možné vzájomne prepájať a využívať ich plné rozhranie aplikovateľné vo verejnej, pracovnej i súkromnej sfére.

Ďalším symbolom súčasnej modernej doby sú sociálne siete, ktoré nás prepájajú s rodinami, priateľmi i blízkymi, ale v podstate môžu s akoukoľvek inou osobou na svete.

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-20-0334.

² V tejto súvislosti možno bez akéhokoľvek zveličovania uviesť, že v dnešnej modernej spoločnosti zohrávajú informácie úlohu najhodnotnejšieho a najziskovejšieho tovaru (Baričičová, 2018, s. 8), čo bezprostredne súvisí s rýchlym rozvojom informačných a komunikačných technológií, systémov a prostriedkov, čo umožňuje, že výmena informácií a dát sa odohráva prakticky v reálne možnom čase bez ohľadu na miesto pobytu účastníkov vzájomnej interpersonálnej komunikácie. Vzdialenosť, ako obmedzujúci faktor, stráca na dôležitosti a význame (Baričičová, 2011, s. 67).

Množstvo informácií, ktoré o nás pri neopatrnom nastavení sociálne siete získavajú, zbierajú a postupujú ďalej, je obrovské. Najčastejšie sa stretávame s ich využívaním vo forme komerčného online marketingu, ktorý cestou pokročilej analýzy získaných informácií čo najpresnejšie cieľi na potenciálnych spotrebiteľov a zvyšuje prostredníctvom cielenej reklamy príjmy zainteresovaných firiem. Žiaľ, ukazuje sa, že existujú aj podvodné, zlomyseľné a kriminálne spôsoby využitia / zneužitia sociálnych sietí a na nich dostupných informácií o ich užívateľoch. Krádeže identity (Zachar, 2018), šírenie počítačových vírusov (Kostrec, 2020), napádanie bankových účtov (Korauš, 2018) alebo kyberšikana (Réveszová, 2018) a ďalšie kybernetické hrozby (Tomášek – Tomášeková, 2020) predstavujú len niektoré príklady z viacerých negatívnych javov, s ktorými sa môžeme stretnúť na internete a sociálnych sieťach. Práve kybernetické hrozby sú v súčasnosti vnímané veľmi citlivo, pretože sa veľakrát týkajú obrovského počtu ľudí. Nedostupnosť internetbankingu, výpadok internetu, e-mailu či telekomunikačnej siete sú pritom bežnými občanmi vnímané oveľa osobnejšie a citlivejšie ako ozbrojené konflikty vo svete (Brezula, 2017, s. 26).

Spomínané negatívne javy sa väčšinou určitým spôsobom prejavia a my ako užívatelia vieme, že sme boli zneužití, či dokonca napadnutí. Existujú však aj situácie, kedy sa môžeme stať obeťou bez toho, aby sme o tom vedeli. Rovnako ako v prípade marketingu, kedy na nás cieľi reklama, ktorá je šitá na mieru tak, aby nás presvedčila k nákupu určitého tovaru či k objednaní určitej služby, môžu na nás cieľiť správy a informácie, ktoré nie sú pravdivé, aby zmenili náš názor. Používanie lži alebo prekrúcanie faktov k ovplyvneniu jednotlivcov alebo celej verejnosti nie je síce žiadnou novinkou, ak sa však spojí so sofistikovanými prostriedkami, aké predstavujú dnešné moderné, tzv. „smart“ prostriedky a technológie, s prostredím sociálnych sietí a internetu, prípadne aktivitou hackerov, objavuje sa tu nová a veľmi silná hrozba šírenia dezinformácií, ktoré môžu predstavovať nebezpečenstvo nielen pre jednotlivcov a organizácie, ale v niektorých prípadoch bezpečnostnú hrozbu pre národnú i medzinárodnú bezpečnosť.³

1 ZÁKLADNÉ TEORETICKÉ A TERMINOLOGICKÉ VYMEDZENIE POJMU DEZINFORMÁCIE

Dezinformácie sú, podobne ako mnohé iné pojmy, definované rôzne. V súčasnosti neexistuje žiadne ich jednotné, unifikované a všeobecne akceptované definíčné vymedzenie a tak sa v literatúre môžeme stretnúť s pomerne veľkým množstvom definícií líšiacich sa predovšetkým tým, v akom odvetví či oblasti spoločnosti sa dezinformácie vyskytujú, resp. aplikujú. Napriek ich väčšej či menšej odlišnosti, spoločným rysom všetkých používaných definícií je fakt, že ide o úmyselnú modifikáciu poskytovaných informácií so zámerom ovplyvniť, oklamať či uviesť adresátov týchto informácií do omylu.

V slovenskom prostredí sú pomerne často využívané definície nachádzajúce sa v príslušných slovníkoch. Napríklad v Slovníku cudzích slov (2015) je dezinformácia vymedzená veľmi stručne ako „*nesprávna, vedome skreslená informácia*“. V Slovníku súčasného slovenského jazyka (2015) je už dezinformácia definovaná obširnejšie ako „*nepravdivá, vedome skreslená informácia, ktorej cieľom je ovplyvniť určitú skupinu ľudí, prípadne celú populáciu*“. V Slovníku pojmov z mediálnej výchovy (2020) sa uvádza, že „*dezinformácia je úmyselne nesprávna či skreslená informácia tajne implantovaná do informačnej sústavy oponenta so zámerom ovplyvniť potrebným smerom jeho aktivity*“.

³ Na narušenie bezpečnosti vplýva okrem dezinformácií množstvo ďalších faktorov, ktoré sú navzájom nezávislé a neustále sa vyvíjajú (Bučka – Andrassy, 2017).

Národný bezpečnostný úrad (2021) na margo definovania dezinformácií uvádza, že tento pojem zatiaľ nebol v Slovenskej republike kodifikovaný, a preto sú v literatúre a príslušných dokumentoch väčšinou uvedené definície prevzaté z odborných publikácií či oficiálnych európskych dokumentov, ktoré sú si podobné a vystihujú podstatu pojmu. Zároveň dodáva, že „*dezinformácie môžu byť súčasťou širšieho procesu informačného ovplyvňovania, ktorý sa označuje pojmom informačné operácie*“.

V českom prostredí, v Sociologickej encyklopédii (2017) je dezinformácia definovaná ako „*akákoľvek skreslená, falošná informácia, používaná s cieľom ovplyvniť jednotlivca aj určitú skupinu ľudí určitým žiaducim spôsobom. Väčšinou ide predovšetkým o vyvolanie dobrého či zlého dojmu o nejakej osobe, udalosti, diele, jave, rokovaní a pod. v záujme politickom, ideologickom alebo aj rýdzo súkromnom. Často je zameraná na ovplyvnenie verejnej mienky, pričom môže byť s takým zámerom už vytvorená, ale môže vzniknúť aj náhodne alebo za iným účelom, ktorý nemusí byť vyslovene dezinformačný (napr. keď je spôsobená vytrhnutím určitého oznámenia z pôvodného kontextu, resp. jeho zasadením do iného kontextu)*“. Ministerstvo vnútra Českej republiky (2020) na svojich webových stránkach označuje dezinformáciu za „*šírenie zámerne nepravdivých informácií, obzvlášť štátnymi aktérmi alebo ich odnožami voči cudziemu štátu alebo voči médiám, s cieľom ovplyvniť rozhodovanie alebo názory tých, ktorí ich prijímajú*“. Mleziva (2020) v tejto súvislosti dodáva, že „*dezinformácia, ak má byť účinná, tak by mala obsahovať aj časť pravdivých informácií*“.

Na doplnenie vyššie uvedených definícií možno uviesť, že v anglofónnom jazykovom prostredí sa môžeme stretnúť tiež s viacerými vymedzeniami pojmu dezinformácia. Napríklad v Oxfordskom anglickom výkladovom slovníku (2021) je dezinformácia definovaná stručne ako „*úmyselne poskytovaná falošná informácia*“, v Cambridgeskom slovníku anglického jazyka (2021) ako „*nepravdivá informácia šírená s cieľom oklamať ľudí*“, a v MacMillanovom výkladovom slovníku (2019) ako „*nepravdivá informácia, ktorá má presvedčiť ľudí, aby verili niečomu, čo v skutočnosti nie je pravda*“.

Dezinformácie je možné rozlíšiť z niekoľkých hľadísk. Z pohľadu ich tvorby a prejavu ich možno rozdeliť na a) pasívne a b) aktívne. Pasívne dezinformácie spočívajú v zatajení, zadržaní alebo oneskorení informácie s cieľom navodenia mylného dojmu. Aktívne dezinformácie reprezentujú, ako vyplýva z ich označenia, aktívnu tvorbu nepravdivých informácií alebo modifikáciu pôvodných informácií či ich kontextu. Ide o ich priamu aktívnu falzifikáciu. Z hľadiska cieľov je možné dezinformácie rozdeliť na a) strategické, ktorých použitím sa sleduje určitý dlhodobý strategický cieľ, napríklad nastolenie nejakého nového usporiadania, poriadku a pod., a b) taktické, ktorých využitie má operatívny charakter a slúži k postupnému napĺňaniu vytýčených dlhodobých cieľov (Neumannová, 2017).

Z vyššie uvedených informácií jednoznačne vyplýva, že za hlavný znak dezinformácie možno považovať to, že ide o úmyselné konanie, a to tak v prípade pasívnej formy, kedy dochádza k úmyselnému zatajovaniu správ či ich pozdržaniu, ako aj v prípade aktívnej formy, kedy sa informácie aktívne vytvárajú alebo upravujú podľa stanoveného zámeru.

Pre lepšie pochopenie pojmu dezinformácia, pre jeho správne používanie a vyhnutie sa zamieňaniu s inými podobnými pojmami, predovšetkým s pojmom misinformácia, je potrebné vysvetliť aspoň základný rozdiel medzi týmito dvomi pojmami. Kým v prípade dezinformácie, ako už je uvedené vyššie, ide o úmyselné konanie s cieľom zaviesť, pomýliť, oklamať ľudí alebo presvedčiť ich, aby verili niečomu, čo nie je pravda, tak v prípade misinformácie tento úmysel chýba. Je to síce nesprávna alebo zavádzajúca informácia, avšak nie je šírená ani systematicky, ani úmyselne, ani s cieľom ovplyvniť rozhodovanie alebo názory tých, ktorí ju prijímajú. Napriek tomu, hoci ide o neúmyselný akt, môže mať misinformácia v konečnom

dôsledku rovnaký vplyv na obyvateľov ako dezinformácia, a teda ovplyvniť názory cieľovej skupiny na základe nepravdivej správy.

Druhým, veľmi blízkym pojmom, úzko súvisiacim s dezinformáciami, je propaganda, ktorá predstavuje „*cielené šírenie neobjektívnych, zavádzajúcich informácií a myšlienok na presadenie či podporu určitého názoru*“ (MV ČR, 2020). Možno ju charakterizovať aj ako „*šírenie informácií, faktov, argumentov, klebiet, poloprávď alebo lží za účelom ovplyvňovania verejnej mienky*“ (Kačnár, 2017, s. 41). Pomerne obsérnu definíciu propagandy a vysvetlenie pojmu uvádza na svojom webovom sídle Encyklopédia Britannica. Podľa nej propaganda predstavuje „*viac či menej systematické úsilie o manipuláciu s vierou, postojmi alebo činmi iných ľudí pomocou symbolov (slov, gest, plagátov, bannerov, monumentov, hudby, odevov, insígnií, účesov, vzorov na minciach, poštových známkach a pod.)*“.

Práve úmyselnosť a pomerne veľký dôraz na manipuláciu odlišujú propagandu od bežného rozhovoru alebo od voľnej a ľahkej výmeny myšlienok. Propagandisti majú stanovený cieľ alebo súbor cieľov a aby ich dosiahli, zámerne vyberajú fakty, argumenty alebo zobrazenia symbolov a prezentujú ich spôsobmi, o ktorých si myslia, že budú mať čo najväčší efekt. Pre maximalizáciu účinku môžu vynechať či skresliť niektoré skutočnosti alebo jednoducho klamať a pokúšať sa odvrátiť pozornosť reaktorov (t. j. ľudí, ktorých sa pokúšajú ovládať) od všetkého iného, okrem vlastnej propagandy“ (Encyklopédia Britannica, 2021).

V oblasti politiky si propaganda kladie rôzne ciele, využíva rôzne prostriedky, ktoré sa nestále vyvíjajú, a spájajú s účelmi od politického presvedčania až k verejnej diplomacii. Súčasťou propagandy môžu byť tiež niektoré médiá. Ak ide o vládou financované alebo dokonca priamo riadené médiá, možno silne pochybovať o ich objektívnosti. Typickým príkladom krajiny s veľkým podielom štátom financovaných médií je Ruská federácia. Niektoré ruské médiá, ako napríklad Sputnik a RT, sú často vyhodnocované ako dezinformačné a ich spravodajská produkcia býva označovaná ako fake news.

Pojem fake news sa dá vysvetliť veľmi jednoducho prostým prekladom z angličtiny ako sfaľovaná, podvodná či nepravdivá správa. Toto zjednodušené vysvetlenie môže viesť k rôznym debatám, pretože z pohľadu žurnalistiky by správa mala byť vždy pravdivá a nemala by sa dostať na verejnosť, pokiaľ nie je overená z niekoľkých dôveryhodných zdrojov (Dragomirová, 2017, s. 55). V tejto súvislosti je potrebné upozorniť na fakt, že samotná identifikácia fake news môže byť veľmi obtiažna. Zvyčajne sa totiž podvodné, falošné oznámenie komunikuje v kombinácii so skutočnými a overiteľnými faktami, aby pôsobilo dôveryhodne. Allcott a Gentzkow (2017, s. 213) definujú fake news ako „*spravodajské príspevky, ktoré sú zámerne a overiteľne klamlivé a môžu čitateľa zavádzať*“.

Fake news nepredstavujú nijako prevratný objav v oblasti komunikácie či žurnalistiky, vyskytujú sa už veľmi dlho, avšak do hlbokého podvedomia verejnosti sa dostali hlavne až v súvislosti s americkými prezidentskými voľbami v roku 2016 a konkrétne s osobou Donalda Trumpa. Podľa Gregora a kol. (2018, s. 7) ide o „*chytľavé súšlovie, ktoré označuje úmyselne nepravdivé alebo zavádzajúce informácie, ktoré sa objavujú v médiách alebo na sociálnych sieťach*“. Aktuálne síce pôsobí tento pojem sprofanovane, ide však o súčasť zásadnej problematiky šírenia dezinformácií a ovplyvňovania verejnej mienky.

Hoci môžu pojmy fake news a dezinformácie pôsobiť totožne, z vyššie uvedených definícií je zrejmé, že sú odlišné. Kým fake news sú chápané ako forma, tak dezinformácie sú chápané ako obsah. Kým fake news je označenie správy, mediálneho či spravodajského príspevku alebo postu na sociálnej sieti, tak dezinformácie tvoria obsahovú časť takejto správy alebo príspevku, ktorá je nepravdivá, zavádzajúca alebo klamlivá. V praxi používajú označenie fake news niektoré politické osobnosti ako argument proti nepriaznivým správam na ich osobu alebo aj nadradene proti celému spravodajskému médiu, s ktorého výstupmi nesúhlasia.

2 ŠÍRENIE DEZINFORMÁCIÍ

Základným cieľom všetkých dezinformácií je pokúsiť sa ovplyvniť skutočných ľudí. Pre naplnenie tohto cieľa je potrebná stratégia, ktorá zahŕňa široké spektrum jednotlivých krokov, ktoré je potrebné naplánovať pre dosiahnutie požadovaného úspechu. Pre šíriteľa je veľmi dôležité konkrétne stanovenie cieľovej skupiny, ktorú má dezinformácia zasiahnuť, a vybrať vhodný obsah korešpondujúci s vytýčeným cieľom. Jedným z hlavných elementov je voľba vhodných prostriedkov, ktoré majú byť využité pre dezinformačné účely. Primárnou platformou pre dezinformácie je dnes síce internet, v ktorého sieti šírenie sprostredkovávajú dezinformačné weby a sociálne siete, ale skreslené, nepravdivé alebo aj klamlivé informácie sa objavovali a objavujú v podstate v akýchkoľvek mediálnych kanáloch a šíriť sa môžu aj ústne.

Spočiatku sa správy z dôvodu nedostatku iných prostriedkov odovzdávali, resp. šírili práve ústne. Prví ľudia žili v malých skupinách a sťahovali sa z miesta na miesto podľa toho, ako si to situácia vyžadovala, či už kvôli klimatickým podmienkam, pastvinám, loviskám a pod. S rastom populácie rástla aj potreba komunikácie a tak kontakty medzi skupinami začali byť stále častejšie. Správy medzi jednotlivcami a skupinami boli stále odovzdávané ústne, ale postupom času sa objem prenášaných informácií neustále zväčšoval. Najprv išlo o určité existenčné komunikačné minimum, neskôr sa zdieľali tiež kmeňové alebo rodinné udalosti, trendy, trhy, konflikty, teologické, materiálne otázky atď. V tejto dobe nebolo veľa dostupných spôsobov, ako overiť získané informácie, ak sa človek nevydal na ďalekú cestu, aby sa o zaujímavej správe z cudzieho mesta nepresvedčil na vlastné oči. Istá forma dezinformácie mohla vzniknúť už vtedy, keď ľudia v záujme ochrany svojich lokálnych zdrojov informovali napr. o množstve týchto zdrojov alebo o veľkosti populácie nepravdivo (Burkhardt 2017, s. 10). Takáto forma prvých dezinformácií nemohla byť pochopiteľne nijako zaznamenaná, takže ich nemožno overiť. Ďalším príkladom, kedy mohlo dochádzať k šíreniu dezinformácií, mohlo byť odovzdávanie správ poslami, pri ktorých nešlo overiť, či odovzdali informácie tak, ako mali zadané.

S rastom gramotnosti začalo byť stále ťažšie zabezpečovať kontrolu informácií. Objavila sa tlačaná forma spravodajstvo, správy sa šírili rýchlejšie a častejšie s postupne stále zaujímavejším a rozsiahlejším obsahom. Noviny, magazíny, telegraf, neskôr rádio, televízia a potom aj internet poskytovali mnohopočetné cesty, ktorými sa správy prenášali naprieč svetom. S nástupom nových médií, rozvojom a masívnym využívaním informačných a komunikačných technológií, systémov a prostriedkov sa objavila ďalšia nová škála možností, ako správy a informácie šíriť, zdieľať, ale aj vyhľadávať.

Internet sa stal obrovským míľnikom v oblasti komunikácie a prenosu informácií. Burkhardt (2017, s. 11) ho označuje za skutočne demokratický a čestný spôsob zdieľania informácií, pretože svojím spôsobom obmedzuje silu držiteľov informačnej moci, napr. mediálnych magnátov, pričom kontrola obsahu dostupného prostredníctvom internetu je síce zložitá, ale nie je nemožná. Ktokoľvek s prístupom k internetu a chuťou zdieľať svoje myšlienky či nápady má možnosť tak robiť. Spočiatku to síce vyžadovalo odbornú znalosť programovania a písania kódov, ale trh neskôr priniesol mnohé softvérové nástroje na to, aby aj jednotlivci bez špeciálnych znalostí boli schopní vytvoriť webovú stránku a zverejňovať či prenášať informácie. V súčasnosti teda existujú miliardy aktérov šíriacich informácie, ktorých objem sa stáva ohromným a vyčerpávacím. Demokratizácia v oblasti informácií dáva priestor bez výnimky všetkým vrátane pochybných aktérov so zaujatým názorom alebo odlišným uhlom pohľadu či s nevzdelanými a limitovanými názormi. Keďže pravdivé správy môžu vyzeráť úplne rovnako ako tie nepravdivé, zaujaté, zmenené alebo satira, informačné presýtenie je potom podobné tomu, keď nemáme informácie v podstate žiadne, pretože človek nevie, akým informáciám venovať svoju pozornosť.

S nespočetným množstvom informácií, ktorými sme dnes zahlcovaní, sa spája fakt, že ľudia dnes nie sú schopní rozumieť veciam okolo seba. Príkladom môžu byť technológie a ich fungovanie (ako funguje mobilný telefón, čo sa deje s dátami po nahraní "na cloud", ako pracuje hybridný motor atď.), ale aj otázky zdravia (vhodnosť očkovania, vedľajšie účinky vakcín alebo konkrétnych liekov) alebo historické fakty. Efekt fake news v najrôznejších oblastiach má za následok, že ľudia sú viac náchylní nechať sa zasiahnuť a ovplyvniť dezinformáciami a nie sú schopní rozlišovať medzi faktami a fikciou.

ZÁVER

Problematika dezinformácií a ich šírenia predstavuje veľmi komplikovanú oblasť, v ktorej sa prelína veľa rôznych tém. Aktuálne šírenie dezinformácií prostredníctvom internetu a sociálnych sietí je extrémne nebezpečnou hrozbou, ktorá môže mať pre jednotlivcov, organizácie i celú spoločnosť veľmi nepriaznivé dôsledky. Sociálne siete nás prepájajú s celým svetom, poskytujú nám množstvo informácií, ale zároveň nás robia zraniteľnými. Je preto veľmi dôležité zo strany štátu a jeho kompetentných inštitúcií podporovať prevenciu a vzdelávanie v oblasti mediálnej gramotnosti a práce s informáciami. Zvýšenie povedomia o dezinformáciách, zlepšenie schopnosti rozoznávať a odhaľovať ich, ako aj eliminovať ich šírenie v čo najväčšej miere by určite znamenalo menej príležitostí napríklad pre populizmus, radikalizmus, extrémizmus, xenofóbiu či rozdeľovanie spoločnosti. Angažovanie štátu v tejto problematike je z toho dôvodu nielen žiaduce, ale dokonca nevyhnutné. Na druhej strane si všetci musíme uvedomiť, že možnosti štátu nie sú nekonečné, nie všetko za nás vyrieši štát, a tak je nutné, aby sme aj my sami prispeli k potlačaniu množstva, sily a vplyvu dezinformácií a ich šíriteľov na naše životy.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ALLCOTT, H. – GENTZKOW, M. 2017. Social Media and Fake News in the 2016 Election. In *Journal of Economic Perspectives*, 2017, roč. 31, č. 2, s. 211–236. ISSN 0895-3309.
- BARIČIČOVÁ, Ľ. 2018. Informačná kompetentnosť v kontexte aktuálnych potrieb informačnej spoločnosti. In *Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2018, s. 8-15. ISBN 978-80-8054-773-8.
- BARIČIČOVÁ, Ľ. 2011. *Kompetencie policajných manažérov*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2011. 160 s. ISBN 978-80-8054-514-7.
- BELAN, L. – UCHAL, M. 2018. Narušenie bezpečnosti. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť – zborník príspevkov z 9. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2018, s. 29-38. ISBN 978-80-8040-568-7.
- BELAN, L. 2016. Vlastnosti bezpečnosti. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť – zborník príspevkov z 7. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2016, s. 31-37. ISBN 978-80-8040-534-2.
- BREZULA, J. 2017. Konceptia kybernetickej bezpečnosti na Slovensku a pripravované legislatívne zmeny v tejto oblasti. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť – zborník príspevkov z 8. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2017, s. 26-31. ISBN 978-80-8040-551-9.

- BUČKA, P. – ANDRASSY, V. 2017. Distributed simulation as a platform of security community preparation, In *Distance Learning, Simulation and Communication 2017: CD proceedings*. Brno : University of Defence, 2017. ISBN 978-80-7231-416-4.
- BURKHARDT, J. M. 2017. How Fake News Spreads. In *Library Technology Reports*, 2017, roč. 53, č. 8, s. 10-13. ISSN 0024-2586.
- Cambridge Dictionary. 2021. *Disinformation*. [online] Dostupné na: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/disinformation>>
- DRAGOMIROVÁ, A. M. 2017. The Fake News Phenomenon in the Social Media Era. In *Strategic Impact*, 2017, č. 64/65, s. 54-65. ISSN 18415784.
- Encyclopedia Britannica. 2021. *Propaganda*. [online] Dostupné na: <<https://www.britannica.com/topic/propaganda>>
- GREGOR, M. a kol. 2018. *Nejlepší kniha o Fake News, dezinformacích a manipulacích!!!* Brno: CPress, 2018. 143 s. ISBN 978-80-264-1805-4.
- JURČÁK, V. – JURČÁK, J. – SASARÁK, J. 2016. Hybridné hrozby – výzva pre Európsku úniu. In *Zborník príspevkov zo 17. medzinárodnej vedeckej konferencie Medzinárodné vzťahy 2016 – Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*. Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, 2016. ISBN 978-80-225-4365-1.
- KAČMÁR, R. 2017. Informačná vojna a propaganda. In *Zabezpeč si vedomosti*. Bratislava: SSPI, 2017, s. 41-47. ISBN 978-80-972228-3-3.
- KAZANSKÝ, R. 2018. *Nové prístupy k výskumu transformácie bezpečnostného sektora*. České Budejovice : Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií, 2018. 133 s. ISBN 978-80-7556-040-7.
- KORAUŠ, A. – KELEMEN P. 2018. Protection of persons and property in terms of cybersecurity. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2018 – zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2018. ISBN 978-80-225-4506-8.
- KOSTREC, M. 2020. Nebezpečné hrozby v digitálnom priestore. In *Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti (Special Edition 2020): zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2020, s. 78-87. ISBN 978-80-8040-819-3.
- KUCHTOVÁ, J. 2018. Aktuálne trendy súvisiace s využívaním moderných technológií. In *Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2018. ISBN 978-80-8054-773-8, s. 90-98.
- MLEZIVA, E. 2000. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a obrana proti nim*. Praha: Vyšehrad. 240 s. ISBN 80-702-1391-4.
- MV ČR. 2020. *Definice dezinformací a propagandy*. [online] Dostupné na internete: <<https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>
- NBÚ. 2021. *Dezinformácie a informačné operácie*. [online] Dostupné na internete: <<https://www.nbu.gov.sk/urad/o-urade/hybridne-hrozby-a-dezinformacie/dezinformacie/index.html>>
- NEUMANNOVÁ, Š. 2017. *Dezinformace*. [online] Dostupné na: <<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Dezinformace>>

Oxford Learner's Dictionary. 2021. *Disinformation*. [online] Dostupné na internete: <<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/disinformation?q=disinformation>>

RÉVESZOVÁ, L. 2018. Počítačová kriminalita a dynamika jej vývoja v rokoch 2014 - 2017. In *Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2018. ISBN 978-80-8054-773-8, s. 161-173.

Slovník cudzích slov. 2015. *Dezinformácia*. [online] Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=dezinformacia&s=exact&c=a861&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=noun db&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken#>>

Slovník pojmov z mediálnej výchovy. 2020. *Dezinformácia*. [online] Dostupné na internete: <<https://medialnavychova.sk/dezinformacia/>>

Slovník súčasného slovenského jazyka. 2015. *Dezinformácia*. [online] Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=dezinformacia&s=exact&c=a861&cs=&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=ber nolak&d=noun db&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken#>>

Sociologická encyklopédie. 2017. *Dezinformace*. [online] Dostupné na internete: <<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Dezinformace>>

TOMÁŠEK, R. – TOMÁŠEKOVÁ, L. 2020. Kybernetické hrozby a kybernetický terorizmus. In *Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti (Special Edition 2020) : zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2020, s. 146-152. ISBN 978-80-8040-819-3.

ZACHAR, Š. 2018. Anonymizácia komunikácie zmenou IP adresy ako metóda bezpečného prehliadania internetu. In *Aktuálne výzvy kybernetickej bezpečnosti – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2018. ISBN 978-80-8054-773-8, s. 217-224.

plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 935 17 Bratislava
radoslav.ivancik@akademiapz.sk